

MARGARET MIČEL

SUTRA JE
NOVI DAN

II TOM

Prevela
Dubravka Srečković Divković

■ Laguna ■

Naslov originala

Margaret Mitchell
GONE WITH THE WIND

Translation copyright © 2024 za srpsko izdanje, LAGUNA

SUTRA JE
NOVI DAN

II TOM

ČETVRTI DEO

Trideset prva glava

JEDNOG HLADNOG JANUARSKOG popodneva 1866, Skarlet je sedela u kancelariji i pisala pismo tetka Piti, posebno objašnjavajući već deseti put zašto ni ona, ni Melani, ni Ešli ne mogu da se vrate u Atlantu da žive kod nje. Pisala je nestrpljivo pošto je znala da tetka Piti neće ni pročitati dalje od uvodnih redova, nego će joj opet pisati, kukajući: „Ali ja se bojim da živim sama!“

Ruke su joj se bile smrzle, pa je zastala da ih protrlja i da zavuče stopala dublje u komad starog jorgana u koji ih je umotala. Đonove cipela takoreći više nije ni imala, pa ih je ojačala parčićima tepiha. Tepih je štitió noge od poda, ali slabo je grejao. Tog jutra je Vil poterao konja u Džounsboro na potkivanje. Skarlet turobno pomisli kako je stvarno sve otišlo do sto đavola kad konji imaju obuču, a ljudi idu bosí kao dvorišni psi.

Uzela je pero da nastavi pisanje, ali ga je spustila jer je začula Vila kako ulazi na stražnja vrata. U holu ispred kancelarije čulo se lupkanje njegove drvene noge, a onda je zastao. Načas ga je čekala da uđe, a pošto se nije pomerio, pozvala ga je. Ušao je ušiju crvenih od zime i razbarušene rumenkaste kose, pa stao zagledavši se u nju, sa blago šaljivim osmehom na usnama.

„Gospođice Skarlet“, reče, „kol'ko tačno gotovine imate?“

„Hoćeš možda da se ženiš mnome zbog mojih para, Vile?“
upita ona donekle ljutito.

„Ne, gospođo. Ali prosto bi' da znam.“

Upitno se zapiljila u njega. Vil nije delovao ozbiljno, a opet, nikada nije ni delovao ozbiljno. Međutim, osetila je da nešto nije u redu.

„Imam deset dolara u zlatu“, kaza. „Poslednje što je ostalo od Jenkijevog novca.“

„E pa, gospođo, to neće biti dovoljno.“

„Za šta dovoljno?“

„Dovoljno za poreze“, odgovori on, pa dotupka do kamina, saže se i nadnese crvene šake nad oganj.

„Poreze?“, ponovi ona. „Za ime božje, Vile! Poreze smo već platili.“

„Da, gospođo. Al' kažu da niste platili dovoljno. Čuo sam to danas u Džounsboru.“

„Ali, Vile, ne razumem. Na šta misliš?“

„Gospođice Skarlet, verujte da mi je mrsko da vas opterećujem dodatnom brigom kad ih već imate preko glave, al' moram da vam kažem. Tvrde kako treba da platite mnogo više poreza nego što ste platili. Taru su procenili na ogromnu vrednost – veću od svih drugih imanja u okrugu, mogu da se kladim.“

„Ali ne mogu da traže da platimo još poreza kad smo ga već jednom platili!“

„Gospođice Skarlet, vi ne idete u Džounsboro često, i to mi je drago. Trenutno to nije mesto za damu. Al' da ste tamo češće, znali bi' da u poslednje vreme sve vodi jedna opako nezgodna družina skalavaga, republikanaca i karpetbagera. Vi bi' od njih načisto poludeli. Pa još crnci što guraju beo narod sa trotoara i...“

„Ali kakve to veze ima s našim porezima?“

„Do toga upravo stižem, gospođice Skarlet. Iz nekog razloga, lupeži su tol'ko digli porez na Taru da bi pomislio neko da daje hiljadu bala. Kad sam za to čuo, krenuo sam bajagi da pijem po krčmama da bi' po'vatô priče i saznô sam da neko 'oće da kupi Taru jeftino na državnoj licitaciji, ako ne uspete da isplatite poreze. A svi vrlo dobro znaju da ne možete da ih isplatite. Još ne znam ko to 'oće ovo imanje. Nisam uspeo da saznam. Al' mislim da zna onaj metiljavi Hilton što se oženio gospođicom Ketlin, pošto se smejeô onako zlobno kad sam pokušô da ispipam kod njega.“

Vil sede na divan i protrlja patrljak noge. Boleo ga je po hladnom vremenu, a drvena štula nije imala ni dobro jastuče, niti mu

je bila udobna. Skarlet ga je raspomamljeno posmatrala. Ponaša se tako nehajno, a oglašava smrtnu presudu Tari! Da bude prodata na državnoj licitaciji? Kud će svi oni? I da Tara pripadne nekome drugom! Ne, to je nezamislivo!

Toliko je bila uneta u povećanje proizvodnje Tare da je malo pažnje obraćala na ono što se dešava u okolnom svetu. Sada kad je imala Vila i Ešlija da se posvete svakom poslu koji bi mogao da iskrсне u Džounsboru i Fejetvilu, retko kad je odlazila sa plantaže. I isto kao što je bila gluva i za očeve priče o ratu pre nego što je izbio rat, tako je malo pažnje poklanjala Vilovim i Ešlijevim raspravama za stolom nakon večere, o počecima Rekonstrukcije.

Naravno, znala je za skalavage – Južnjake koji su se vrlo unosno preobrazili u republikance – i karpetbagere, Jenkije koji su nakon predaje pohrlili na Jug kao strvinari, sa svom svojom ovozemaljskom imovinom u jednoj jedinjoj torbi.* I imala je nekoliko neprijatnih iskustava s Biroom za oslobođenike. Shvatila je, takođe, da pojedini oslobođeni crnci postaju veoma drski. U ovo poslednje gotovo da nije mogla da poveruje, jer nikada u životu nije videla drskog crnca.

Ali Vil i Ešli su se zaverili da štošta kriju od nje. Za nedaćama rata usledile su još gore nedaće Rekonstrukcije, no njih dvojica su se saglasili da joj neće pominjati neke uznemiravajuće detalje kada kod kuće razgovaraju o situaciji. A ukoliko bi se Skarlet uopšte i pomučila da ih sasluša, većinom bi joj sve to na jedno uvo ušlo, na drugo izašlo.

Čula je Ešlija kad je pričao da Jug tretiraju kao osvojenu oblast i da je glavna politika osvajača sprovođenje osvete. Ali takva izjava njoj nije značila ama baš ništa. Politika je muški posao. Čula je Vila kad je rekao kako mu se čini da Sever prosto nema namere da dozvoli Jugu da opet stane na noge. Eh, pomislila je Skarlet, muškarci uvek moraju da izmisle neke gluposti da bi imali zbog čega da se brinu. Što se nje tiče, Jenkiji je nisu nadjačali onaj prvi put, pa neće ni sada. Bitno je raditi kao crv i ne brinuti više zbog vladavine Jenkija. Uostalom, rat je gotov.

Skarlet nije shvatala da su se izmenila sva pravila igre i da časnim radom više ne može da se zaradi pravedna nagrada. U Džordžiji je

* *Carpetbagger*, od *carpet bag* – putna torba. (Prim. prev.)

sada praktično važio ratni zakon. Potpunu vlast nad svime držali su jenkijevski vojnici raspoređeni po garnizonima širom kraja i Biro za oslobođenike, te su pravila pisali da odgovaraju njima samima.

Biro je organizovala federalna vlada da bi vodio brigu o besposlenim i raspaljenim bivšim robovima, te ih je dovlačio sa plantaža u sela i gradove u hiljadama. Biro ih je hranio dok su tako dokoličili, i trovao im mozak huškajući ih protiv bivših vlasnika. Za lokalnu ispostavu Biroa bio je zadužen Džeraldov bivši nadzornik Džonas Vilkinson, a pomoćnik mu je bio Hilton, muž Ketlin Kalvert. Ova dvojica su marljivo širila glasine da Južnjaci i demokrate samo čekaju zgodnu priliku da opet bace crnce u ropstvo i da je crncima jedini beg od te sudbine zaštita koju im pružaju Biro i Republikanska stranka.

Vilkinson i Hilton su uz to govorili crncima kako su jednaki belcima u svakom pogledu, te da će uskoro biti dozvoljeni brakovi između belaca i crnaca, da će uskoro imanja njihovih bivših vlasnika biti razdeljena i da će svaki crnac dobiti u lično vlasništvo četrdeset jutara zemlje i mulu. Održavali su nemir među crncima pomoću priča o belackim okrutnostima, pa su u jednom kraju odavno slavnom po privrženosti između robova i robovlasnika počele da se razrastaju mržnja i sumnjičavost.

Biro je imao podršku vojnika, a vojska je izdavala mnoga i protivrečna naređenja kojima se regulisalo ponašanje pobede-nih. Lako si mogao biti uhapšen, čak i ako si se samo obrecnuo na službenika Biroa. Proglašavana su vojna naređenja u vezi sa školama, javnom higijenom, dugmadima koja se smeju nositi na odelu, prodajom robe, bezmalo svime. Vilkinson i Hilton su imali moć da se umešaju u svaki trgovački poduhvat u koji bi se Skarlet mogla upustiti i da nametnu sopstvenu cenu svemu što bi htela da proda ili trampi.

Srećom, Skarlet je sa ovom dvojicom dolazila u dodir veoma malo, pošto ju je Vil ubedio da trgovinu prepusti njemu i da samo upravlja plantažom. Na svoj strpljivi i smireni način, Vil je sredio nekoliko takvih poteškoća a da joj ih nije ni pomenuo. Vil je znao da izađe na kraj s karpetbagerima i Jenkijima – onda kad mora. Ali sada je iznikao problem prevelik da ga on reši. Biro je nužno

da Skarlet sazna za dodatni poreski namet i opasnost od gubitka Tare – i to odmah.

Pogledala je u njega sevajući očima.

„O, prokleti bili Jenkiji!“, viknula je. „Zar im nije dovoljno što su nas isprašili i osiromašili, nego još moraju da okreću i te raspuštene bitange protiv nas?“

Rat je bio gotov, mir proglašen, ali Jenkiji su i dalje mogli da je pljačkaju, i dalje da je izgladnjuju, još su mogli da je isteraju iz rođene kuće. A ona se, glupača, mesecima satirala misleći da će sve biti kako treba izdrži li samo još do proleća! Ova porazna vest koju joj je doneo Vil, povrh čitave godine ubitačnog rada i odlaganih ostvarenja nada, bila je poslednja kap.

„O, Vile, a ja sam mislila da će se sve naše muke okončati kad rat bude gotov!“

„Ne, gospođo.“ Vil diže svoje seosko lice izdužene brade i uputi joj dug, staložen pogled. „Naše muke tek počinju.“

„Koliko dodatnog poreza traže da platimo?“

„Trista dolara.“

Načas je ćutala kao da ju je munja ošinula. Trista dolara! Mirno su mogli reći i tri miliona dolara.

„Ali“, zamucala je, „ali – ali – ali u tom slučaju moramo nekako da skupimo tri stotine.“

„Da, gospoja – i dugu s neba, i jedno dva Meseca.“

„O, ali, Vile! Ne mogu da prodaju Taru. Ta...“

Iz njegovih blagih bledih očiju izbijalo je više mržnje i gorčine nego što bi pomislila da je moguće.

„Ah, ne mogu? E pa mogu, i prodaće je, i još će u tome uživati! Gospođice Skarlet, ova zemlja je debelo otišla u đavola, izvin'te na izražavanju. Ti karpetbageri i skalavazi mogu da glasaju, a većina nas demokrata ne može. Nijedan demokrata u ovoj zemlji ne može da glasa ako je šeset pete u poreskim knjigama imô prihod preko dve hiljade dolara. Tako su isključeni ljudi poput vašeg tate, i gospodina Tarltona, i Makreja, i fontejskih momaka. Ne može da glasa niko ko je u ratu bio pukovnik ili nešto više, a ja se, gospođice Skarlet, kladim da je ova država dala više pukovnika nego ijedna u Konfederaciji. I ne može da glasa niko ko je bio u službi za vreme konfederativne vlade, čime su isključeni svi od pisara do sudija, a

takvih ima kô u gori lista. Stvar je u tome što su Jenkiji tako sročili zakletvu koja se polaže radi amnestije da ne može da glasa niko ko je pre rata bio neko i nešto. Ni pametni, ni gospoda, ni bogataši.

Ha! Ja bi' mogô da glasam kad bi' položio tu njihovu prokletu zakletvu. Šešet pete nisam imô ni prebijene pare, a izvesno nisam bio ni pukovnik niti išta značajno. Al' ja nemam namere da polažem njihovu zakletvu. Ni u ludilu! Da su se Jenkiji poneli kako treba, ja bi' položio zakletvu vernosti, a ovako neću. Mogu da me opet pripoje Uniji, ali ne dam da me u nju ugrade. Neću položiti njihovu zakletvu pa makar nikad više ne glasô... Ali šljam poput onog Hiltona, takvi mogu da glasaju, i protuve kô što je Džonas Vilkerson i bela sirotinja kô što su Slateriji i ništarije poput Makintoša, oni mogu da glasaju. I oni sad svime i upravljaju. I ako im se hoće da na vas navale dodatni porez još deset puta, mogu to da urade. Baš kô što crnac može da ubije belca i da ga ne obese i ne...“ Začutao je, posramljen, i oboma im kroz glavu prođe sećanje na ono što se dogodilo jednoj usamljenoj belkinji na zabačenoj farmi nedaleko od Lavdžoja.

„...Ti crnci mogu da nam rade šta hoće, a Biro za oslobođenike i vojnici ima da ih podrže s puškama, i nećemo moći ni da glasamo niti da bilo šta tu preduzmemo.“

„Glasanje!“ viknu ona. „Glasanje! Kakve, pobogu, veze ima glasanje sa svime time, Vile? Mi pričamo o porezu... Vile, svi znaju koliko je Tara dobra plantaža. Možemo da je stavimo pod hipoteku i da dobijemo dovoljno novca da isplatimo porez, ako baš budemo morali.“

„Gospođice Skarlet, vi niste nimalo glupi, al' ponekad pričate kô da jeste. Ko uopšte ima novca da vam uzajmi akonto ovog imanja? Ko osim karpetbagera, koji i pokušavaju da vam otmu Taru? Ta zemlju imaju svi! I svi na svojoj zemlji gladuju. Zemlju ne možete da založite.“

„Imam one dijamantske minđuše koje sam uzela od Jenkija. Možemo da ih prodamo.“

„Gospođice Skarlet, a ko u ovom kraju ima para za minđuše? Ljudi nemaju para da kupe ni usoljenu slaninu, a kamoli drangulije. Ako imate deset dolara u zlatu, kunem se da je to više nego što većina naroda ima.“

Opet su se učitali i Skarlet se učini da lupa glavom u kameni zid. Te protekle godine lupala je glavom u bezbroj kamenih zidova.

„Šta da radimo, gospođice Skarlet?“

„Ne znam“, tupo reče ona i učini joj se da je nije ni briga. Ovaj poslednji kameni zid prevršio je meru i odjednom je osetila takav umor da su je kosti zbolele. Zašto bi radila, borila se, trošila sebe? Kao da je na kraju svake borbe čeka poraz da joj se naruga.

„Ne znam“, kaza. „Ali ne daj da tata sazna. Možda bi ga to nasekiralo.“

„Neću mu reći.“

„Jesi li kazao kome?“

„Ne, došao sam pravo vama.“

Da, pomisli ona, svi dolaze pravo njoj kad imaju rđavu vest, i već joj je toga preko glave.

„Gde je gospodin Vilks? Možda će on imati neki predlog.“

Vil uperi u nju svoj blagi pogled i ona oseti, kao onog prvog dana kad je Ešli došao kući, da on sve zna.

„Dole je u voćnjaku, cepa prošće. Čuo sam mu sekiru kad sam vodio konja u staju. Al' ni on nema ništa više novca nego vi.“

„Ako hoću s njime da popričam o tome, imam pravo na to, zar ne?“ prasnu ona ustavši i odbacivši onaj komad jorgana sa gležnjeva.

Vil se ne uvredi, već samo nastavi da trlja ruke kraj plamena. „Bolje uzmite šal, gospođice Skarlet. Napolju je sveže.“

Ali ona izađe bez šala, pošto joj je ostao na spratu, a njena potreba da vidi Ešlija i izlije mu svoje muke bila je previše hitna da bi čekala.

Kakva bi sreća bila kad bi uspela da ga zatekne samog! Nijednom od povratka nije uspela nasamo da popriča s njim. Uvek se oko njega jatila porodica, uvek je uz njega bila Melani i dodirivala ga svaki čas po rukavu da se uveri da je stvarno tu. Taj srećni vlasnički gest budio je u Skarlet sve ono ljubomorno neprijateljstvo koje se uspavalo u mesecima kad je mislila da je Ešli verovatno mrtav. Sad je bila odlučna da se vidi s njime nasamo. Ovoga puta niko je neće sprečiti da razgovara s njime u četiri oka.

Zaputila se kroz voćnjak ispod golih grana, a vlažni korov joj je kvasio noge. Čula je jeku sekire dok je Ešli cepao klade dovučene iz rita. Ponovno postavljanje ograda koje su Jenkiji tako bezbrižno rušili bilo je dugotrajan i težak posao. Sve je dugotrajan i težak posao,

pomislila je umorno, a njoj je to više dojadilo, dojadilo, i besna je, i sve joj se smučilo. Kad bi makar Ešli bio njen, a ne Melanin muž, kako bi divno bilo da mu ode, položi glavu na njegovo rame i isplače se i prenese na njega svoje breme da se s njime bori on, kako zna i ume.

Zaobišla je čestar narova čije su gole grane drhtale na hladnom vetru, a onda ga ugledala kako, naslonjen na sekiru, briše čelo nadlanicom. Na sebi je imao ostatke mrkožutih pantalona i jednu Džeraldovu košulju, košulju koja je u lepša vremena pohodila samo dane zasedanja i roštiljanja, košulju sa žaboom, prekratku za sadašnjeg vlasnika. Kaput je bio okačio o granu drveta, pošto se od rada ugrijao, i stajao je i odmarao se dok je išla ka njemu.

Na prizor Ešlija u ritama, sa sekirom u ruci, srce joj ispuni bujica ljubavi i besa na sudbinu. Nije mogla da ga gleda u dronjcima, u radu, njenog uglađenog, besprekornog Ešlija. Njegove ruke nisu skrojene za rad, niti mu je telo stvoreno i za šta drugo do za fin štof i tanko platno. Bog mu je namenio da sedi u nekoj gospodskoj kući, razgovara s prijatnim ljudima, svira klavir i piše stvarčice koje zvuče divno iako u njima nema baš nikakvog smisla.

Mogla je da gleda rođeno dete u keceljicama od džakova i devojke u oveštalom kanafasu, mogla da gleda Vila kako radi više od svakog poljskog crnca, ali ne i Ešlija. On je za sve to bio previše otmen, previše beskrajno drag njenom srcu. Radije bi sama cepala klade nego da pati dok on to radi.

„Kažu da je i Ejb Linkoln započeo cepajući klade“, reče on kad mu je prišla. „Pomisli samo do kojih bih visina mogao da se uzdignem!“

Ona se namršti. Uvek je govorio nešto tako veselo kad priča o teškoćama što su sve njih pogađale. A za nju su to bile smrtno ozbiljne stvari i ponekad su joj njegove opaske bezmalo išle na živce.

Naglo mu je sasula Vilovu vest, šturo i kratkim rečima, osetivši olakšanje čim je sve to izgovorila. Jamačno će imati da joj ponudi nešto korisno. Ništa nije rekao, ali videći je da drhti, uzeo je kaput i ogrnuo je njime.

„Dakle“, kaza ona naposletku, „zar ti se ne čini da ćemo morati negde da nabavimo novac?“

„Da“, reče on, „ali gde?“

„To ja pitam tebe“, uzvratila ona razdraženo. Iščezlo je ono osećanje olakšanja što je oslobodila dušu tereta. Čak i ako ne može da joj pomogne, zašto ne kaže nešto utešno, pa makar i samo: „O, veoma mi je žao.“

Osmehnuo se.

„Za sve ove mesece otkako sam kod kuće, čuo sam samo za jednu osobu koja zaista ima novca, a to je Ret Batler“, reče.

Tetka Pitipat je prethodne nedelje pisala Melani da se Ret vratio u Atlantu s kočijom i dva lepa konja, i sa punim džepovima zelenih banknota. Natuknula je, međutim, da do njih nije došao na pošten način. Tetka Pitina teorija, u koju je naveliko verovala i sva Atlanta, glasila je da je Ret uspeo da se izvuče sa onim mitskim milionima konfederacijskog trezora.

„Nećemo o njemu“, kratko kaza Skarlet. „To je najgori smrad od čoveka. Šta će biti sa svima nama?“

Ešli spusti sekiru i odvrati pogled u stranu, a oči kao da su mu otputovale u neku daleku zemlju u koju ona ne može za njim.

„Pitam se“, izgovori. „Pitam se, i to ne samo šta će biti s nama na Tari već šta će biti sa svima na Jugu.“

Došlo joj je da prasne: „Dođavola svi na Jugu! Šta ćemo mi?“, ali oćutala je, pošto ju je iznova pritisnuo umor, jače no ikad. Ešli joj nije nikakva pomoć.

„Na kraju će se desiti ono što se dešava kada god propadne neka civilizacija. Ljudi koji poseduju mozak i hrabrost uspeće da isplivaju, a oni koji to nemaju potonuće na dno. Makar je bilo zanimljivo, mada ne i prijatno, gledati svojim očima *Gotterdammerung*.“

„Molim?“

„Sumrak bogova. Nažalost, mi Južnjaci jesmo zamišljali da smo bogovi.“

„Za ime božje, Ešli Vilks! Nemoj tu da mi stojiš i pričaš gluposti kad ćemo potonuti upravo mi!“

Deo njenog ogorčenog umora kao da mu je prodro u misli, prizvavši ih natrag iz lutanja, jer uhvatio ju je za šake s nežnošću, pa ih obrnuo dlanovima naviše i zagledao se u žuljeve na njima.

„Ovo su najlepše ruke koje znam“, reče i poljubi joj ovlašno jedan pa drugi dlan. „Lepe su zato što su jake i svaki njihov žulj je odlikovanje, Skarlet, svaki plik nagrada za hrabrost i nesebičnost.“

One su ogrubele zarad svih nas, tvog oca, devojaka, Melani, bebe, crnaca, mene. Draga moja, ja znam šta sad razmišljaš. Razmišljaš: 'Evo preda mnom stoji jedna nepraktična budala i priča koještarije o mrtvim bogovima, a u opasnosti su živi ljudi.' Je li to tačno?"

Ona klimnu glavom, želeći da joj zauvek tako drži ruke, ali on ih pusti.

„A ti si došla meni u nadi da ti mogu pomoći. E pa, ne mogu.“

Oči su mu bile jetke kad je pogledao ka sekiri i gomili klada.

„Mog doma više nema, nema ni mog novca, koji sam tako uzimao zdravo za gotovo da nisam ni bio svestan da ga imam. I nisam osposobljen ni za šta na ovome svetu, jer svet kom sam pripadao više ne postoji. Ne mogu ti pomoći, Skarlet, sem time što ću s najvećom mogućom voljom učiti da budem valjan poljoprivrednik. No to ti neće sačuvati Taru. Misliš da ja ne shvatam gorčinu naše situacije, to što živimo ovde od tvoje milosti... O, da, Skarlet, tvoje milosti. Nikada neću moći da ti se odužim za ono što si zahvaljujući svome dobrom srcu učinila za mene i moje. To sve bolje shvatam sa svakim danom. I svakog dana sve jasnije vidim koliko sam bespomoćan u borbi sa onim što nas je sve zadesilo... Svakoga dana mi moje prokletu uzmicanje od stvarnosti sve više otežava da se suočim s novom stvarnošću. Razumeš na šta mislim?“

Klimnula je glavom. Nije imala baš sasvim jasnu predstavu na šta misli, ali je ne dišući upijala svaku njegovu reč. Bilo je to prvi put da joj progovori o svojim razmišljanjima u onim trenucima kad deluje potpuno daleko od nje. To ju je uzбудilo kao da se našla na samom pragu nekog otkrovenja.

„To je prokletstvo – to moje odbijanje da sagledam голу stvarnost. Do rata za mene život nikada nije bio stvarniji od igre senki na zavesi. I tako mi je i bilo draže. Ne volim da obrisi budu preoštri. Volim da su blago rasplinuti, pomalo magličasti.“

Zaćutao je i blede se osmehnuo, malčice drhteći jer mu je hladni vetar probijao košulju.

„Drugim rečima, Skarlet, ja sam kukavica.“

Njegova priča o igri senki i magličastim obrisima za nju nije imala nikakvo značenje, ali ove poslednje reči bile su izgovorene na njoj razumljivom jeziku. Znala je da su neistinite. U njemu nije bilo kukavičluka. Svaka linija njegovog vitkog tela pripovedala je

o naraštajima hrabrih i junačnih muškaraca, a Skarlet je njegove ratne podvige znala napamet.

„Nipošto nije tako! Da li bi se kukavica popela na top u Getisburgu i okupila vojnike? Da li bi general lično pisao Melani o kukavici? I...“

„To nije hrabrost“, umorno reče on. „Borba je kao šampanjac. Jednako udara u glavu i kukavici i junaku. Svaka budala može da bude hrabra na bojištu kada je pred izborom da bude hrabra ili da pogine. Ja pričam o nečemu drugom. A kukavičluk moje vrste beskrajno je gori nego da sam pobjegao čim sam prvi put začuo pucanj topa.“

Reči su mu navirale sporo i sa naporom, kao da mu je bolno da ih izgovara, i delovalo je kao da se odmakao i tužna srca se zagledao u to što je rekao. Da joj je ma koji drugi čovek tako nešto kazao, Skarlet bi te izjave s prezirom odbacila kao lažnu skromnost. Ali činilo joj se da Ešli zaista to misli, a u očima je imao izvestan pogled koji je izmicao njenom razumevanju – ne strah, ne pokajništvo, već pripremanje za neki napor koji je neumitan i nesavladiv. Zimski vetar pirnu joj oko ovlaženih gležnjeva i ona opet uzdrhta, ali drhtala je manje zbog vetra, a više od jeze koju su njegove reči razbudile u njenom srcu.

„Ali, Ešli, čega se bojiš?“

„Ah, bezimernih stvari. Stvari koje zvuče veoma glupo kada se pretoče u reči. Ponajviše toga što je život odjednom postao previše stvaran, što sam doveden u ličan, u previše ličan dodir s pojedinim prostim životnim činjenicama. Ne kažem da mi smeta što cepam klade ovde u blatu, ali da, smeta mi ono što one znače. Smeta mi, veoma mnogo, gubitak one lepote starog života koju sam voleo. Skarlet, pre rata je život bio predivan. Imao je svoj sjaj, jednu savršenost i potpunost, simetriju, kao grčka umetnost. Možda nije takav bio svima. To sada znam. Ali za mene je, dok sam živeo u Dvanaest hrastova, u životu bilo istinske lepote. Mesto mi je bilo u tom životu. Bio sam njegov sastavni deo. A sad ga više nema, i u ovom novom životu nisam svoj na svome, i plašim se. Sada znam da sam u tim prošlim danima posmatrao igru senki. Izbegavao sam sve što nije senovito, ljude i situacije koji su previše stvarni, previše životni. Jedilo me je njihovo nametanje. I tebe sam nastojao

da izbegnem, Skarlet. Bila si previše puna života i previše stvarna, a ja dovoljno velika kukavica da mi draži budu senke i snovi.“

„Ali – ali – Meli?“

„Melani je najnežniji san i deo moga sanjanja. I da nije izbio rat, ja bih proživio svoj vek srećno zakopan u Dvanaest hrastova, i zadovoljno bih posmatrao život kako promiče kraj mene a da nikada ne budem njegov sastavni deo. Ali kada je izbio rat, silom mi se nametnuo život onakav kakav stvarno jeste. Kada sam prvi put krenuo u akciju – bilo je to kod Bul Rana, sećaš se – video sam svoje drugove iz detinjstva raznesene u paramparčad i čuo konje kako vrište na izdisaju, i spoznao ono mučno i jezivo osećanje kad gledaš čoveka kako se ruši i pljuje krv jer si ga ti pogodio metkom. Ali nije ni to ono najgore u ratu, Skarlet. Najgori su u ratu bili ljudi s kojima sam morao da živim.

Čitavog života štitió sam se od ljudi, brižljivo birao malobrojne prijatelje. No rat mi je pokazao da sam sebi stvorio sopstveni svet, ispunjen ljudima iz sna. Pokazao mi je kakvi su ljudi istinski, ali nije me naučio da živim s njima. I bojim se da to nikada neću ni naučiti. Sada znam da ću, da bih nahranio ženu i dete, morati da se probijam kroz jedan svet ljudi s kojima nemam ništa zajedničko. Ti, Skarlet, hvataš život za rogove i obrćeš ga po svojoj volji. Ali gde je uopšte više meni mesto u svetu? Velim ti da se plašim.“

Dok je njegov tihi, zvonki glas pričao svoje, ispunjen nekim osećanjem koje ona nije mogla da shvati, Skarlet se grčevito hvatala za pokojnu njegovu reč, nastojeći da im prodre u smisao. Ali reči su joj izletale iz ruku kao divlje ptice. Nešto je njega podbadalo, podbadalo okrutnim ostanom, ali ona nije razumela šta to.

„Skarlet, ne znam tačno kada me je sustiglo to sumorno otkrovenje, da je s mojom privatnom igrom senki svršeno. Možda u onih prvih pet minuta kod Bul Rana, dok sam gledao kako pada na zemlju prvi čovek kog sam ubio. Ali znao sam da je s njome svršeno i da više ne mogu da budem gledalac. Ne, odjednom sam se našao na toj zavesi, kao glumac koji zauzima poze i izvodi jalove pokrete. Nestao je moj mali unutrašnji svet jer su ga zaposeli ljudi čije misli nisu i moje misli, čiji su mi postupci tuđi kao postupci Hotentota. Oni su izgazili moj svet kaljavim nogama i nije preostalo mesta kud bih sklonio glavu kad postane toliko neizdrživo da ne

moгу više podneti. Dok sam bio u zarobljeništvu, razmišljao sam: kada rat bude gotov, vratiću se starom životu i starim snovima, i opet ću moći da posmatram igru senki. Ali, Skarlet, povratka nema. A to što sada stoji pred svima nama gore je od rata i gore od zarobljeništa – a za mene gore i od smrti... Dakle, vidiš, Skarlet, ja sad trpim kaznu jer se bojim.“

„Ali, Ešli“, zausti ona, koprcajući se u močvari pometenosti, „ako se bojiš da ćemo gladovati, tad ćemo – tad ćemo... O, Ešli, izborićemo se nekako! Znam da hoćemo!“

Načas su mu se oči vratile njoj, krupne i kristalnosive, i u njima se videlo divljenje. A onda su, odjednom, opet postale odsutne, te je shvatila, obeshrabreno, da on i ne misli na gladovanje. Uvek su bili kao dvoje što razgovaraju na dva različita jezika. No ona ga je toliko volela da joj se činilo, kad se povuče u sebe kao sad, da je zašlo toplo sunce, ostavivši je usred studene rose sutona. Poželela je da ga uhvati za ramena i prigrli ga uz se, da ga natera da shvati da je ona od krvi i mesa, a ne nešto o čemu je čitao ili što je sanjao. Kad bi samo uspela da doživi taj osećaj jedinstva s njime za kakvim je čežnula još od onog dana, tako davnog, kada se vratio iz Evrope, stao na stepenice Tare i osmehnuo joj se!

„Gladovanje nije prijatno“, kaza on. „To znam jer sam gladovao, ali ne bojim se ja njega. Bojim se suočavanja sa životom bez one spore lepote našeg starog sveta koji je prohujao.“

Skarlet sa očajanjem pomisli kako bi Melani znala o čemu on to priča. Meli i on su vazda razgovarali o takvim glupostima, o poeziji i knjigama, snovima i mesečini, zvezdanoj prašini. On se ne boji onoga čega se ona boji, ne plaši se čupanja u praznom želucu, niti ljute zime, niti izgnanstva sa Tare. On uzmiče pred nekim strahom koji ona nikada nije upoznala i ne može ni da ga zamisli. Jer, za ime božje, čega se drugog možeš bojati u ovoj razvalini sveta izuzev gladi, hladnoće i gubitka krova nad glavom?

A mislila je da će znati da odgonetne Ešlija ako ga bude pažljivo slušala!

„O!“, izustila je, a razočaranje u njenom glasu zazvučalo je kao u deteta koje je otvorilo divno umotan paket i otkrilo da je prazan. Na taj njen ton, on se žalostivo osmehnuo kao da joj se izvinjava.

„Oprosti mi, Skarlet, što tako govorim. Ja ne mogu da te navedem da shvatiš jer ti ne znaš šta znači strah. Imaš lavlje srce i potpuno ti nedostaje mašte, i zavidim ti na obe te osobine. Nikada ti neće smetati da se suočiš sa stvarnošću i nikada nećeš poželeti da pobegneš od nje kao ja.“

„Da pobegnem!“

Kao da je to bila jedina razumljiva reč koju je izgovorio. Ešli je, poput nje same, umoran od batrganja i želi da pobegne. Počela je da diše ubrzano.

„O, Ešli“, zavapila je, „varaš se. I ja želim da pobegnem. Strahovito sam umorna od svega toga!“

On s nevericom izdiže obrve, a ona položi šaku, grozničavu i žurnu, na njegovu mišicu.

„Slušaj me“, brzo započe, a reči su joj se otimalle sve jedna preko druge. „Umorna sam od svega toga, veruj mi. Umorna do srži kostiju, i neću moći još dugo da izdržim. Borila sam se za jelo i novac, plevila, okopavala, brala pamuk, čak i orala, ali ne mogu više ni trena to da izdržim. Veruj mi, Ešli, Jug je mrtav! Mrtav je! Uzeli su ga Jenkiji, oslobođeni crnci i karpetbageri, i za nas ništa nije ostalo. Ešli, hajde da pobegnemo!“

Oštro se zaškiljio u nju, nagavši glavu kako bi joj posmatrao lice, sada usplamtelo od rumenila.

„Da, hajde da pobegnemo – da sve njih ostavimo! Dojadilo mi je da radim za druge. Neko će se već za njih pobrinuti. Uvek ima nekoga ko će se pobrinuti za one što ne znaju da vode brigu o sebi. O, Ešli, hajde da pobegnemo, ti i ja. Možemo u Meksiko – u meksičkoj vojsci traže oficire i mogli bismo biti tamo veoma srećni. Radila bih za tebe, Ešli. Sve bih za tebe radila. Znaš da ne voliš Melani...“

Zaustio je da nešto kaže, potresenog lica, ali ona mu prekinu reči sopstvenom bujicom.

„Rekao si mi onog dana da me voliš više nego nju – o, pamtiš taj dan! A znam da se nisi promenio! Vidim da se nisi promenio! I upravo si kazao da je ona običan san... O, Ešli, hajdemo odavde! Mogla bih ti pomoći da budeš veoma srećan. A u svakom slučaju“, otrovno je dodala, „Melani ne može... Doktor Fontejn je rekao da više nikada neće smeti da rađa decu, a ja bih ti mogla roditi...“

Njegove ruke su je tako snažno stegle za ramena da ju je zabolelo, te je začutala, zagrcnuta.

„Zaboravićemo taj dan u Dvanaest hrastova.“

„Misliš da ja nekad mogu da ga zaboravim? Jesi li ga zaboravio ti? Smeš li iskreno reći da me ne voliš?“

Duboko je udahnuo i brzo odgovorio.

„Da. Ne volim te.“

„To je laž.“

„Sve i ako je laž“, izgovori Ešli, a glas mu je bio samrtnički tih, „to nije nešto o čemu možemo voditi raspravu.“

„Hoćeš da kažeš...“

„Misliš da bih mogao da odem i ostavim Melani i malog, čak i kad bih ih oboje mrzeo? Da slomim Melani srce? Da oboje ostavim milosti prijatelja? Skarlet, jesi li ti poludela? Zar u tebi nema ni mrve vernosti? Ne možeš da ostaviš oca i sestre. Oni su tvoja obaveza, baš kao što su Melani i Bo moja obaveza, i bila ti umorna ili ne, oni su tu i moraš da ih nosiš na plećima.“

„Mogla bih da ih ostavim – smučili su mi se više – dojadili...“

Nagao se ka njoj i načas joj srce zastade jer joj se učinilo da će je priviti u naručje. Ali umesto toga, on je pomilova po mišici i obrati joj se kao da teši dete.

„Znam da ti se smučilo i da ti je dojadilo. Zato tako i govoriš. Nosiš na sebi teret za tri muškarca. Ali ja ću ti pomoći – neću doveka biti ovakva šeprtlja...“

„Ti meni možeš da pomogneš samo na jedan način“, tupo reče ona, „i to ako me odvedeš odavde i podariš nam novi početak negde drugde, gde bismo imali nade za sreću. Ovde nas ništa ne zadržava.“

„Ništa“, tiho odgovori on, „ništa – osim časti.“

Gledala je u njega sa osujećenom čežnjom i videla, kao da prvi put to primećuje, kako su mu polumeseci trepavica guste, tople boje zlatnog zrelog žita, koliko mu ponosito glava stoji na golom vratu i kako u njegovom tankom, uspravnom telu i dalje uporno opstaje onaj izgled jednog soja i dostojanstva, čak i u tim grotesknim ritama. Oči im se susretoše, njene pune obnažene molbe, njegove daleke kao planinska jezera pod sivim nebom.

Videla je u njima poraz svoga mahnitog sna, svojih ludih želja.

Preplaviše je tuga i umor, i ona zagnjuri glavu u šake i zaplaka. Nikada je dotad nije video kako plače. Nikada nije pomišljao da u ženi njenog snažnog kova ima suza, te ga zapljusnu talas nežnosti i griže savesti. Brzo joj je prišao i već sledećeg trena je držao u naručju, utešno je grleći i pritiskajući njenu crnokosu glavu sebi uz srce, šapućući: „Draga! Moja hrabra draga – nemoj! Ne smeš da plačeš!“

Kako ju je dodirnuo, tako je osetio da se promenila u njegovom stisku, a u tom vitkom telu koje je držao bilo je ludila i mađije, i nekog vrelog, mekog sjaja u zelenim očima što su gledale naviše ka njemu. Odjednom više nije bila sumorna zima. Za Ešlija je opet granulo proleće, ono napola zaboravljeno blago proleće puno šumora i šaputanja zelenila, proleće spokoja i tromosti, bezbrižnih dana iz doba kad su mu žudnje mladosti još bile tople u telu. Spale su gorke godine koje su protekle otad i on vide da su te usne, okrenute naviše ka njemu, crvene i drhtave, i on je poljubi.

U ušima joj zahuča neobičan, tih šum, kao kad se na uvo priljubi morska školjka, a kroz taj zvuk nejasno se čulo brzo dobovanje njenog srca. Telo kao da joj se rastopilo i sjedinilo s njegovim telom, i beskrajno dugo su stajali tako spojeni u jedno dok su mu usne gladno pile njene usne, kao da ih se nikad neće nasititi.

Kad ju je iznenadno pustio, osetila je da neće moći da stoji sama, te je zgrabila ogradu da se pridrži. Digla je ka njemu oči razbuktale od ljubavi i likovanja.

„Ti me voliš! Ti me voliš! Izgovori to – izgovori!“

Ruke su mu i dalje počivale na njenim ramenima, te je osetila kako drhte i volela je to njihovo drhtanje. Strasno se istegla ka njemu, ali on je zadrža na rastojanju, gledajući je očima iz kojih je nestala sva udaljenost, očima razapinjanim borbom i očajanjem.

„Nemoj!“, reče. „Nemoj! Ako to uradiš, uzeću te sad, ovde.“

Ona uzvratil vedrim, vrelim osmehom, zaboravnim i za vreme i za mesto, i za sve drugo izuzev sećanja na njegova usta na njenim usnama.

Iznenadno je stao da je drmusa, drmusao ju je dok joj se crna kosa nije rasula po ramenima, drmusao je kao da ga je obuzeo ludački bes na nju – i na sebe samog.

„Nećemo raditi ovo!“, izgovori. „Kažem ti da nećemo raditi ovo!“

Učinilo joj se da će joj se vrat prelomiti bude li je opet zadrmsao. Bila je zaslepljena kosom i ošamućena njegovom reakcijom. Otrgla se i zagledala se u njega. Na čelu su mu bile sitne graške znojca, a pesnice je stezao grčevito, kao da ga nešto boli. Gledao je pravo u nju prodornim sivim očima.

„Za sve sam ja kriv – nimalo nisi kriva ti, i ovo se više neće desiti, jer nameravam da pokupim Melani i malog i da idem.“

„Da ideš?“, uzviknu ona ucveljeno. „O, ne!“

„Da, tako mi boga! Misliš da ću ostati ovde posle ovoga? Jer ovo bi se moglo opet desiti...“

„Ali, Ešli, ne možeš da ideš! Zašto bi išao? Voliš me...“

„Hoćeš da to izgovorim? U redu, izgovoriću. Volim te.“

Nagao se nad nju sa iznenadnom svirepošću od koje je ustuknula do ograde.

„Volim tebe, tvoju odvažnost, tvoju tvrdoglavost, tvoj plamen, tvoju krajnju bezdušnost. Koliko te volim? Toliko da sam maločas bio spreman da povredim gostoljublje kuće koja je pružila zaklon meni i mojoj porodici, da zaboravim najbolju suprugu koju je ijedan muškarac ikada imao – dovoljno da te uzmem tu u blatu kao kkvu...“

Rvala se s rasulom misli i osećala hladan bol u srcu, kao da ga je probila ledenica. Sa zastajkivanjem je izgovorila: „Ako si to osetio – a nisi me uzeo – onda me ne voliš.“

„Nikada neću uspeti da te navedem da shvatiš.“

Začutili su i gledali se. Odjednom Skarlet uzdrhta i vide, kao da se vraća sa dugog puta, da je zima i da su njive gole i oštre od strnjike, i da joj je veoma hladno. Takođe vide da se vratilo ono staro, odsutno Ešlijevo lice, ono koje je tako dobro znala, i da je ogrubelo od ranjenosti i kajanja.

Htela je tada da se okrene i ostavi ga, da potraži zaklon kuće kako bi se skrila, ali bila je preumorna da se makne. Čak joj je i govor bio naporan i umarao ju je.

„Ništa nije ostalo“, izusti naposletku. „Za mene ništa nije ostalo. Ništa što bih volela. Ništa za šta bih se borila. Ti si otišao, a odlazi i Tara.“

Dugo ju je posmatrao, a onda, sagavši se, zagrabi sa tla grudvicu crvene ilovače.

„Ne, nešto jeste ostalo“, reče, a na lice mu se vrati sen onog starog osmeha, osmeha koji se rugao i njoj i njemu samom. „Nešto što voliš više nego mene, iako to možda ne znaš. I dalje imaš Taru.“

Uhvatio je njenu mlitavu šaku i utisnuo u nju vlažnu glinu, pa joj sklopio prste oko nje. U rukama mu sada nije bilo groznice, niti je bilo groznice u njenim. Pogledala je načas u tu crvenu zemlju i ništa joj nije značila. Pogledala je u njega i maglovito shvatila da u njemu postoji neka celovitost duha koju neće moći da raskinu ni njene strasne ruke, niti ičije ruke.

Sve i kad bi ga to ubilo, on nikada neće ostaviti Melani. Sve i ako bi izgarao za Skarlet do samrtnog daha, ne bi je nikada uzeo i borio bi se da je zadrži na rastojanju. Nikada više ona neće prodrati kroz taj njegov oklop. Te reči – gostoljublje, vernost i čast – njemu znače više nego ona.

Glina joj je bila hladna u ruci i ona opet pogleda u nju.

„Da“, reče, „i dalje imam ovo.“

Isprva joj te reči nisu značile ništa, a ilovača je bila samo crvena ilovača. Ali nezvana dođe pomisao na more crvenice koja okružuje Taru, i na to koliko joj je ona draga, i na to koliko se ljuto borila da je sačuva – koliko će ljuto morati da se bori ako želi da je sačuva i ubuduće. Opet ga je pogledala i zapitala se kud je iščezla ona vrela bujica osećanja. Mogla je da razmišlja, ali ne i da oseća, ni u vezi s njime ni u vezi s Tarom, jer iz nje su se iscedila sva osećanja.

„Ne moraš da ideš“, razgovetno reče. „Neću da svi gladujete samo zato što sam ti se bacila oko vrata. To se više nikada neće dogoditi.“

Okrenula mu je leđa i zaputila se ka kući preko džombastih njiva, uvijajući kosu u punđu nad vratom. Ešli ju je posmatrao kako odlazi i video kako u hodu ispravlja i širi sitna, mršava ramena. I taj njen pokret tače ga u srce, snažnije od svih reči koje je izgovorila.

Trideset druga glava

JOŠ JE STEZALA loptu crvene ilovače kada je pošla uz glavne stepenice. Pažljivo je izbegla stražnji ulaz, pošto bi Mamine oštre oči svakako opazile da nešto debelo nije u redu. Skarlet nije želela da vidi ni Mami niti ikoga drugoga. Činilo joj se da ne bi mogla da izdrži da bilo koga vidi i da i sa kim ikada više razgovara. Nisu je sada mučili ni stid ni razočaranje, samo je osećala slabost u kolenima i ogromnu prazninu u srcu. Stegla je glinu toliko jako da joj je probila iz stisnute pesnice, i stala da ponavlja ukруг, kao papagaj: „I dalje imam ovo. Da, i dalje imam ovo.“

Ništa drugo nije imala, ništa sem te crvene zemlje, zemlje koju je pre samo koji minut bila voljna da odbaci kao iscepanu maramicu. Sad joj je opet bila draga, te se tupo zapitala kakvo ju je to ludilo bilo spopalo kad se tako olako odnosila prema njoj. Da je Ešli popustio, mogla je otići s njime i ostaviti bez osvrtnanja porodicu i prijatelje, ali čak i u toj svojoj praznini znala je da bi joj se srce iskidalo kad bi ostavila drage crvene bregove i dugačke izlokane jaruge, svunonjave crne borove. Misli bi joj gladno letele njima dok je živa. Čak ni Ešli ne bi mogao da u njenom srcu popuni praznine koje bi ostale kad bi iz njega iščupala Taru. Koliko je mudar Ešli i koliko je dobro poznaje! Dovoljno je bilo da joj utisne tu vlažnu zemlju u dlan i da je prizove svesti.

Upravo dok se u holu spremala da zatvori vrata, začu topot konjskih kopita i okrete se da pogleda niz stazu. Gosti baš u taj

trenutak od svih trenutaka na svetu – bilo je to previše za nju. Požuriće u svoju sobu i izgovoriće se na glavobolju.

No kada je kočija prišla bliže, Skarlet od čuda zastade usred trka. Bila je to nova kočija, sjajna od laka, a novi su bili i kajasi, s delovima od sjajnog mesinga tu i tamo. Izvesno neznanci. Niko kog je ona poznavala nije imao novca za tako velelepan nov ekipaž.

Stajala je na vratima i posmatrala, a hladna promaja nadimala joj je haljinu oko mokrih gležnjeva. Tad se kočija zaustavi ispred kuće i iz nje siđe Džonas Vilkinson. Skarlet se toliko iznenadi videći da njihov bivši nadzornik tera tako finu zapregu i da je u tako gizdavom kaputu da načas prosto nije mogla da veruje sopstvenim očima. Vil joj je bio rekao za njega da izgleda vrlo uspešno otkako je dobio novo nameštenje u Birou za oslobođenike. Zaradio brdo para, rekao je Vil, podvaljujući crncima ili onima iz vlade, ili i jednima i drugima, ili pak konfiskujući ljudima pamuk i zaklinjući se kako je to pamuk konfederativne vlade. U tako teška vremena izvesno nije mogao doći do tolikog novca časnim putem.

A sad je, gle, izašao iz otmene kočije i pružio se da pomogne i ženi nalickanoj od glave do pete. Skarlet je smesta uočila da joj je haljina toliko drečava da se graniči s prostaštvom, ali svejedno su joj oči gladno letele po opravi. Odavno nije bila čak ni videla modernu novu odeću. Pazi ti to! Dakle, krinoline ove godine nisu preterano široke, pomislila je prelazeći pogledom po crvenoj kari-ranoj haljini. A kad je osmotrila crni plišani kaputić, pomislila je: koliko je sad kratak kroj! I kakav domišljat šešir! Sigurno su šeširići izašli iz mode, jer ovaj je bio smešno pljosnato čudo od crvenog pliša, nasadeno navrh glave kao kakva skočanjena palačinka. Vrpce se nisu vezivale ispod brade kao kod šeširića, već pozadi, pod masivnim grozdom kovrdža koje su se slivale ispod šešira, a Skarlet nije mogla da ne primeti da se kovrdže ne podudaraju s kosom te žene ni po boji ni po finoći.

Kada je ta žena kročila na zemlju i pogledala ka kući, Skarlet vide da u njenom zečjem licu, nacapanom belim puderom, ima nečeg poznatog.

„Ta to je Emi Slatery!“ uzviknu, toliko iznenađena da je naglas izgovorila te reči.

„Da, gospodo, to sam ja“, uzvratu Emi zabacivši glavu, uz udvoritički osmeh, i pođe ka stepenicama.

Emi Slateri! Ta prljava žutoglava, čupava drolja čije je nezakonito dete Elen krstila, Emi koja je zarazila Elen tifusom i ubila je! Ta nafrakana, prostačka, nevaljala ološka bela sirotinja upravo se pela stepenicama Tare, šepureći se i osmehujući se kao da joj je tu mesto. Skarlet pomisli na Elen i u prazninu misli ponovo pokulja osećanje, ubilačka srdžba, tako snažna da ju je protresla kao groznica.

„Gubi se sa ovih stepenica, drtava devojčuro!“, viknu. „Gubi se sa ove zemlje! Napolje!“

Emi naglo razjapi usta i pogleda u Džonasa, koji priđe natuštenih obrva. Zdušno se trudio da održi dostojanstvo, uprkos gnevu.

„Ne smete tako da se obraćate mojoj ženi“, reče.

„Ženi?“, upita Skarlet, pa prasnu u smeh rezak od prezira. „I bilo je krajnje vreme da je uzmete za ženu. Ko vam krštava derlad otkako ste mi ubili majku?“

Emi izusti „O!“, pa hitro uzmače niz stepenice, ali Džonas je zaustavi u bekstvu ka kočiji, grubo je stegavši za nadlakticu.

„Došli smo ovamo u posetu – u prijateljsku posetu“, zarezā. „I da popričamo o jednom posliću sa starim prijateljima...“

„Prijateljima?“, prasnu Skarletin glas kao bič. „A kad smo mi to bili prijatelji s takvima kao što ste vi? Slateriji su živeli od naše milostinje i vratili su nam tako što su mi ubili majku – a vi – vi... Tata vas je otpustio zbog Eminog derleta i vi to znate. Prijatelji? Gubite se odavde dok nisam pozvala gospodina Bentina i gospodina Vilksa!“

Na te njene reči, Emi se istrže iz muževljevog stiska i potrča ka kočiji, pa se uzvera uz sevanje lakovanih kožnih čizmica s jarkocrvenim sarama i crvenim kićankama.

Sad se i Džonas tresao od besa jednakog Skarletinom, a užutelo lice zacrvenelo mu se kao resa u ljutitog ćurana.

„Još smo uobraženi i veliki, jelte? E pa, ja znam sve o vama. Znam da nemate cipele da se obujete. Znam da vam je otac pobudalio...“

„Gubite se sa imanja!“

„O, nećete još dugo pevati tu pesmu. Znam da ste ostali bez prebijene pare. Znam da ne možete da platite čak ni porez. Došao

sam s ponudom da otkupim ovo imanje od vas – i to sa veoma lepom ponudom. Emi baš žudi da živi ovde. Ali tako mi boga, ne bih vam sad dao ni centa! Otkrićete vi pokondireni, kaljavi Irci ko ovde vodi glavnu reč kad vas budu prodali za porez. A ja ću kupiti ovo ovde, sve na gomili – s nameštajem i svime ostalim – i živeću u toj kući.“

Dakle, Taru hoće Džonas Vilkinson – Džonas i Emi, koji na neki uvrnut način zamišljaju da će se naplatiti za stare uvrede tako što će živeti u domu gde su uvređeni. Svi nervi su joj bujali od mržnje, onako kako su bujali onog dana kad je gurnula cev pištolja u Jenkijevo bradato lice i opalila. Žalila je što nema sad kod sebe taj pištolj.

„Pre ću srušiti ovu kuću, kamen po kamen, i spaliti je, i svako jutro zemlje zasejati solju nego što ću videti bilo vas, bilo nju da prekoracite ovaj prag“, povika. „Gubite se kad vam kažem! Gubite se!“

Džonas je ošinu pogledom, zausti da još nešto kaže, a onda pođe ka kočiji. Popeo se kraj žene koja je cmizdrila, pa obrnuo konja. Dok su se odvozili, u Skarlet se javi poriv da pljune za njima. I pljunula je. Znala je da je to prostački, dečji gest, ali bilo joj je lakše na duši. Zažalila je što to nije uradila dok su mogli da je vide.

Ti prokleti crncoljupci usuđuju se da dođu ovamo i rugaju joj se zbog siromaštva! Ta džukela nikada nije ni nameravala da joj ponudi cenu za Taru. Samo je to iskoristio kao izgovor da dođe i proparadira zajedno sa Emi njoj ispred nosa. Prljavi skalavazi, vašljiva, ološka bela sirotinja, da se hvališu kako će živeti u Tari!

A onda je ošinu iznenadan strah i bes joj se razveja. Božje mu košulje! Oni će doći i živeće tu! Ničim ne može da ih spreči da kupe Taru, ničim ne može da ih spreči da prisvoje svako ogledalo, sto i krevet, Elenin sjajni mahagoni i ružino drvo, sve do poslednjeg komada, njoj dragoceno koliko god da ožiljaka nosi od jenkijevskih pljačkaša. Pa i srebro Robijara. Neću im dati da to urade, plahovito pomisli Skarlet. Ne, pa makar morala da spalim imanje! Neće Emi Slateri nikada nogom kročiti na jednu jedinu stopu poda kojim je hodala moja majka!

Zatvorila je vrata i naslonila se na njih, obuzeta velikim strahom. Većim nego onog dana kad je u kući bila Šermanova vojska. Najgore što se tog dana moglo desiti bilo je da joj spale Taru nad

glavom. Ali ovo sada delovalo je još gore – da ta niska, prostačka stvorenja žive u ovoj kući, da se hvališu pred svojim niskim, prostačkim prijateljima kako su izbacili ponosite O'Hare. Možda bi čak doveli crnce da tu jedu i spavaju. Vil joj je pričao kako Džonas izigrava silnu predstavu pokazujući kako je jednak s crncima, jede s njima, odlazi im u goste, voza ih naokolo u svojoj kočiji, grli ih.

Pri pomisli na mogućnost te poslednje uvrede Tari, srce joj je tako snažno zalupalo da je jedva disala. Pokušavala je da usredsredi mozak na problem i da smisli nekakav izlaz, ali svaki put kad bi pribrala misli, uzdrmao bi je novi udar srdžbe i straha. Mora da postoji neki izlaz, mora da negde postoji neko ko ima novca i od koga ona može da pozajmi. Novac ne može tek tako da presuši i nestane u vetar. Neko mora imati novca. A tad joj se vratiše Ešlijeve reči, izgovorene kroz smeh:

„Samo jedna osoba zaista ima novca... a to je Ret Butler.“

Ret Butler. Brzo je prešla u salon i zatvorila vrata za sobom. Oko nje se sklopi mutna polutmina navučениh zastora i zimskog sutona. Niko se neće dosetiti da je tu proganja, a htela je vremena da promisli, bez ometanja. Pomisao koja joj je upravo sinula bila je toliko prosta da se začudila kako se nije ranije setila toga.

„Dobiću novac od Reta. Prodaću mu one dijamantske minduše. Ili ću pozajmiti novac od njega, pa nek zadrži minduše dok ne budem mogla da mu otplatim dug.“

Načas je olakšanje bilo toliko veliko da se osetila slabom. Isplatiće porez i nasmejaće se Džonasu Vilkersonu u lice. Ali za petama te radosne misli nahrupi neumoljiva svest o stvarnosti.

„Novac za porez neće mi trebati samo ove godine. Tu je i iduća godina, i sve godine mog života. Ako ovoga puta platim, sledeći put će mi udariti još veći porez, i tako redom dok me ne isteraju. Ako budem imala dobru berbu pamuka, oporezovaće je dok mi od nje ništa ne preostane, ili će je možda bez okolišanja i konfiskovati i reći kako je to pamuk Konfederacije. Jenkiji i vucibatine koje su se slizale s njima imaju me u šaci. Čitavog života, do poslednjeg daha, bojaću se da će mi nekako doći glave. Čitavog života ću se plašiti, i grabiti da zaradim novac, i satirati se radom, a samo da bih videla kako mi sav trud odlazi u vetar i kako mi je pamuk ukraden... Prosta pozajmica trista dolara za porez samo će privremeno zakrčiti

rupu. A ja hoću da se iščupam iz tog problema zauvek – da mogu noću da spavam ne brinući šta će mi se dogoditi sutra, i sledećeg meseca, i sledeće godine.“

Mozak joj je nepopustljivo radio. Hladno i logično, u glavi joj se oblikovala ideja. Razmišljala je o Retu, o blesku njegovih belih zuba naspram garave kože, o zajedljivim crnim očima koje joj miluju telo. Setila se one vruće noći u Atlanti, pred sam kraj opsade, kad je sedela na tetka Pitinom tremu, napola skrivena u letnjoj tami, i ponovo osetila vrelinu njegove šake na svojoj mišici onda kad je rekao: „Želim vas više nego što sam ikada želeo ijednu ženu – i čekam vas duže nego što sam ikada čekao ijednu ženu.“

„Udaću se za njega“, hladnokrvno je pomislila. „A onda nikad više neću morati da se sekiram zbog novca.“

O, blažena misao, slađa od nade u raj, da nikada više neće morati da brine zbog novca, da će znati da je Tara bezbedna, da je porodica nahranjena i odevena, da nikada više neće morati da se razbija o kamene zidove!

Osećala se veoma staro. Događaji od tog popodneva iscedili su iz nje sva osećanja: najpre potresna vest o porezu, zatim Ešli, na kraju ubilački gnev na Džonasa Vilkersona. Ne, u njoj nije bilo preostalo nijedne emocije. Da joj nije bila potpuno iscrpena sposobnost da oseća, nešto u njoj pobunilo bi se protiv tog plana što je poprimao obličje u njenoj glavi, jer mrzela je Reta kao što nije mrzela nikoga drugog na svetu. Ali nije bila u stanju da oseća. Jedino je mogla da razmišlja, a misli su joj bile vrlo praktične.

„Rekla sam mu neke grozne reči one noći kad nas je ostavio na drumu, ali umeću da ga navedem da ih zaboravi“, bezočno je pomislila, i dalje sigurna u svoju moć očaravanja. „Biću sva prepo-dobna pred njime. Ubediću ga da sam ga oduvek volela i da sam one noći samo bila uznemirena i uplašena. O, muškarci su toliko uobraženi da će poverovati u sve što je laskavo po njih... Ne smem mu nipošto dozvoliti ni da nasluti u kakvom smo škripcu, ne dok ne bude moj. O, ne sme to da sazna! Ako bi čak i naslutio koliko smo siromašni, znao bi da hoću njegov novac, a ne njega samog. Uostalom, nikako i ne može da sazna, jer ono najgore ne zna čak ni tetka Piti. A kad se budem udala za njega, moraće da nam pomogne. Ne može da dozvoli da rodbina njegove žene gladuje.“

Njegove žene. Gospođe Reta Batlera. Neki trag odbojnosti, zapreten duboko ispod njenog hladnog razmišljanja, slabašno se uskomeša, a onda se umiri. Setila se neprijatnih i odvratnih događaja iz kratkog medenog meseca s Čarlsom, njegovih nesprenih ruku, njegove spetljanosti, njegovih nerazumljivih osećanja – i Vejda Hemptona.

„Neću sada o tome razmišljati. Time ću lupati glavu pošto se budem udala za njega...“

Pošto se bude udala za njega. U sećanju se ogłosi zvono. Kičmom joj prodoše žmarci. Ponovo se setila one večeri na tetka Pitinom tremu, setila se kako ga je pitala da li on to nju prosi, setila se kako se odvratio nasmejao i rekao: „Draga moja, ja nisam čovek za ženidbu.“

Šta ako i dalje nije za ženidbu. Šta ako uprkos svim njenim čarima i ujdurmama odbije da se oženi njome. Šta ako – o, strašne li misli! – šta ako ju je potpuno zaboravio i vija neku drugu ženu.

„Želim vas više nego što sam ikada želeo ijednu ženu...“

Nokti joj se zariše u dlanove kad je stegla pesnice. „Ako me je zaboravio, nateraću ga da me se seti. Nateraću ga da me opet poželi.“

A ako ne bude hteo da se oženi njome, ali je još želi, postoji način da dobije novac. Uostalom, jednom ju je već pitao da mu bude ljubavnica.

U sumračnom sivilu salona povelala je brzu odlučnu bitku sa tri najsnažnije spona koje su joj vezivale dušu – sa uspomenom na Elen, sa učenjima svoje vere i sa svojom ljubavlju prema Ešliju. Znala je da ono što je njoj na umu mora biti gnusno njenoj majci, čak i u tom toplom dalekom rajju gde sigurno obitava. Znala je da je preljuba smrtni greh. I znala je da je, s obzirom na to da voli Ešlija tako kako voli, njen plan dvostruko prostituisanje.

Ali sve je to palo pred nemilosrdnom hladnoćom njenog mozga i olujom očajanja. Elen je mrtva, a smrt možda podaruje moć razumevanja svega. Religija zabranjuje preljubu pod pretnjom paklene vatre, ali ako crkva misli da ona neće prevrnuti nebo i zemlju da bi sačuvala Taru i spasla svoje od gladovanja – e pa, neka time crkva lupa glavu. Ona neće. Makar ne sad. A Ešli – Ešli je ne želi. Da, želi je. To joj je govorilo sećanje na njegove tople usne spojene s

njenim usnama. Ali on je nikada neće odvesti sa sobom. Čudo je kako joj odlazak sa Ešlijem nije delovao kao greh, dok sa Retom...

U bezbojnom polumraku zimskog popodneva stigla je do kraja dugog puta koji je započeo one noći kada je pala Atlanta. Na taj put je zakoračila kao razmažena, sebična i neprokušana devojka, puna mladosti, topla od osećanja, lako zbunjena životom. Sada, na kraju tog puta, od te devojke nije bilo ostalo više ništa. Glad i naporan rad, strah i neprekidna napetost, jeze rata i jeze Rekonstrukcije oduzeli su joj svu toplinu, mladost i mekoću. Oko jezgra njenog bića obrazovala se tvrda ljuštura, a malo-pomalo, sloj po sloj, ljuštura je u tim beskrajnim mesecima odebljala.

No sve do ovog dana preostajale su joj dve nade koje su je održavale. Nadala se da će sa svršetkom rata život postepeno povratiti svoj stari lik. Nadala se da će Ešlijev povratak uneti u život neki smisao. Sada su obe te nade bile propale. Prizor Džonasa Vilkersona na stazi ispred Tare nagnao ju je da shvati da se za nju, za čitav Jug, rat nikada neće završiti. Najljuća borba i najsurevije osvete tek počinju. A Ešli je zauvek zarobljen rečima koje su jače od svakog zatvora.

Mir ju je izdao, Ešli ju je izdao, oboje u istom danu, i kao da se time zapečatila i poslednja pukotinica njene ljušture, kao da je očvrstnula i završni sloj. Postala je ono na šta ju je staramajka Fontejn upozoravala, žena koja je videla ono najgore, pa se ne plaši više ničega. Ni života, ni majke, ni gubitka ljubavi, ni javnog mnjenja. Na strah su je mogli naterati samo još glad i njen košmarni san o gladi.

Prožimao ju je neki čudnovat osećaj lakoće, slobode, sad kad je konačno očvrstnula srce da se odbrani od svega što ju je vezivalo za stare dane i staru Skarlet. Donela je svoju odluku i, bogu hvala, ne boji se. Nema šta da izgubi i rešila je šta će.

Kad bi samo uspela da namami Reta da se oženi njome, sve bi bilo savršeno. Ali ako ne uspe – tja, novac će svejedno dobiti. Na jedan kratak tren zapitala se sa uopštenom radoznalošću šta bi se očekivalo od ljubavnice. Da li bi Ret insistirao na tome da je drži u Atlanti, kao što ljudi vele da drži onu Votlingovu? Ako je bude terao da ostane u Atlanti, moraće dobro da plati – dovoljno da izmiri vrednost njenog odsustva sa Tare. Skarlet je bila veoma neupućena u skrivenu stranu muškog života i nikako nije mogla

da zna šta bi tačno takav sporazum obuhvatao. I pitala se da li bi rodila dete. To bi bilo izrazito strašno.

„Neću sada o tome razmišljati. O tome ću razmišljati posle“ – i potisnula je tu neželjenu pomisao u dubinu glave da joj ne bi uzdrimala odlučnost. Večeras će reći svojim da ide u Atlantu da pozajmi novac, da pokuša da založi imanje ako bude nužno. To je sve što im je potrebno da znaju do onog zlosrećnog dana kada će možda otkriti da je drugačije.

Na pomisao o prelasku na delo, glava joj se uspravila, a ramena se raširila. Taj posao neće biti lak, znala je. Pre toga je Ret bio taj koji je od nje tražio uslugu, a moć je bila u njenim rukama. Sad je ona prosjakinja, i to prosjakinja koja nije u položaju da postavlja uslove.

„Ali neću mu otići kao prosjakinja. Otići ću mu kao kraljica koja podaruje milost. Nikako neće saznati.“

Prišla je visokom trimou i ogleđnula se, visoko držeći glavu. I u ispucalom pozlaćenom reljefnom ramu videla je neznanku. Kao da prvi put istinski vidi sebe posle godinu dana. Virnula bi svakog jutra u to ogledalo da proveri je li joj lice čisto i kosa uredna, ali uvek je bila previše pritisnuta drugim problemima da bi zaista videla sebe. Ali gle ovu neznanku! Svakako je nemoguće da je ta mršava žena upalih obraza Skarlet O'Hara! Skarlet O'Hara je imala ljupko, koketno lice puno duha. Ovo lice u koje je sad zurila nije bilo nimalo ljupko, i nije posedovalo nijednu od onih draži koje je vrlo dobro pamtila. Bilo je belo i ispijeno, a crne obrve nad iskošenim zelenim očima uzvijale su se neočekivano na beloj koži, kao krila poplašene ptice. Lice joj je imalo neki otvrdnuo i progonjen izraz.

„Nisam dovoljno lepa da ga osvojim!“, pomislila je, te je ponovo obuze beznađe. „Mršava sam – o, jezivo mršava!“

Potapkala se po obrazima, pomamno opipala ključne kosti i osetila kako se poznaju kroz haljinu. A grudi su joj bile male, gotovo kao Melanine. Moraće da ubaci porupčiče u nedra da bi izgledale veće, a uvek je gajila prezir prema devojkama koje pribegavaju takvim smicalicama. Porupčiči! To je navede na novu misao. Njena odeća. Pogledala je niz sebe, u svoju haljinu, šireći rukama njene iskrpljene nabore. Ret voli žene koje se odevaju lepo, odevaju se pomodno. Sa čežnjom se prisetila one zelene haljine s karnerima koju je prvu obukla kad je skinula crninu, haljine uz koju je stavila

zeleni šeširić s perom što joj ga je on kupio, i setila se i komplimentata koje joj je sa odobravanjem uputio. Setila se takođe, s mržnjom koju je pooštrila ljubomora na crvenu kariranu haljinu, i čizama crvenih sara s kičankama i šešira-palačinke Emi Slateri. Jesu bili napadni, ali novi su i moderni, a izvesno bi privukli oko! Naročito oko Reta Batlera! Kad bi je ugledao u staroj odeći, znao bi tačno šta je sve naopako u Tari. A on to ne sme znati.

Kakva je bila glupača kad je pomislila da može da ode u Atlantu i dobije ga na poslužavniku, ona sa svojim ispijenim vratom, gladnim mačjim očima i haljinom u ritama! Ako nije uspela da mu iščupa prosidbu kad je bila na vrhuncu lepote, kad je imala najlepšu odeću, kako da je očekuje sada, ovako ružna i neukusno odevena? Ukoliko je priča gospođice Piti tačna, on sigurno ima više novca od svih u Atlanti i verovatno može po volji da bira između svih ljupkih dama, i dobrih i rđavih. E pa, pomisli ona mrko, ja posedujem nešto što većina ljupkih dama nema – a to je čvrsta rešenost. I samo kad bih imala jednu jedinu lepu haljinu...

U Tari nije bilo lepe haljine, niti haljine koja nije već dvaput prevrtana i sva okrpljena.

„To je to“, pomislila je, neutešno se zagledavši u pod. Posmatrala je Elenin mahovinastozeleni kadifeni tepih, sada izlizan, okrzan, prodrt i isprljan od bezbrojnih vojnika koji su spavali na njemu, a taj prizor je još jače potišti, jer je shvatila da je Tara odrpana podjednako kao i ona. Tištala ju je čitava ta sve tamnija soba, te je prišla prozoru i otvorila ga, odšipila kapke i pustila u sobu poslednju svetlost zimskog smiraja. Zatvorila je prozor, naslonila glavu uz plišane zavese i zagledala se preko goletnog pašnjaka prema tamnim kedrovima na groblju.

Mahovinastozelene zavese bile su bockave i meke pod obrazom, pa je zahvalno protrljala lice uz njih, kao mačka. A onda je iznenadno pogledala u njih.

Već sledećeg časa, vukla je po podu teški sto s mermernom pločom. Zarđali točkići škripali su u znak negodovanja. Dokotrljala je sto pod prozor, prikupila haljinu, popela se i protegla se na prste da dohvati tešku šipku za zavese. Bila joj je maltene van dohvata, te ju je tako nestrpljivo cimnula da ekseri izleteše iz drveta i zavese se, zajedno sa šipkom, uz zveket sručiše na pod.

Kao čarolijom, vrata salona se otvoriše i pojavi se široko crno Mamino lice, s vatrenom radoznalošću i najdubljom sumnjom vidljivom u svakoj bori. S neodobravanjem je pogledala u Skarlet, u napregnutom položaju na stolu, s haljinom iznad kolena, spremnu da skoči na pod. Na licu je imala izraz uzbuđenja i likovanja koji ispuni Mami iznenadnim nepoverenjem.

„Šta ste to namerili sa zastori od gospojca Elen?“, oštro upita.

„A šta si ti namerila kad prisluškuješ ispred vrata?“, upita Skarlet, okretno skočivši na pod i prikupivši duge komade masivnog prašnjavog pliša.

„Tu nema za čega da prisluški“, usprotivi se Mami, pripremajući se za okršaj. „Nemate vi nikakvi posli sa zastori od gospojca Elen, da čupate šipka iz drvo i bacate doli na pod u prašina. Gospojca Elen je mnogo polagalo na ti zastori i nema da pustim vama da tako njima pravite na rusvaj.“

Skarlet usmeri zelene oči ka Mami, zelene oči koje su bile grozničavo vesele, oči kao u one nevaljale devoјčice iz dobrih starih dana za kojima je Mami uzdisala.

„Trk na tavan pa mi donesi moju kutiju s krojevima za haljine, Mami“, viknu, malčice je poguravši. „Imaću novu haljinu.“

Mami se našla razapeta između jeda zbog same pomisli na to da njenih dvesta funti težine ikuda „trknu“, a pogotovu na tavan, i rađanja jedne jezive sumnje. Brzo je istrгла zavese iz Skarletinih ruku i privila ih uz svoje monumentalne, oklembеšene grudi kao kakvu svetinju.

„Od zastori od gospojca Elen nema da budi novo 'aljina, ako to ste mislili. Nema dok je mene dah u moj telo.“

Načas je licem njene mlade gospodarice preleteo izraz koji je Mami obično u sebi opisivala kao „bandoglav“, ali potom se pre-topio u osmeh kakvom će se Mami strahovito teško odupreti. No staricu nije zavarao. Ona je znala da gospođica Skarlet taj osmeh koristi isključivo da bi je obrlatila, a u ovom slučaju bila je rešena da ne dozvoli da je obrlate.

„Mami, ne budi zla. Idem u Atlantu da pozajmim novca i moram da imam novu haljinu.“

„Vama ne treba nikakvo novo 'aljina. Ni drugi dame nema novi 'aljine. Oni nosi stari i nosi njima s ponos. Nema nijedno razlog da

dete od gospojca Elen ne obuči krpe ako tako 'oći, i svi opet njoj ima da poštuji kako da obuči svila.“

Onaj bandoglavi izraz opet je počeo da se pomalja. „Bogo, jes' pravo čudo kako gospojca Skarlet sve je starija, tako veće liči na gos'n Džerald, a manje na gospojca Elen!“

„Naime, Mami, znaš da nam je tetka Piti pisala da se gospođica Fani Elsing u subotu udaje, i naravno da ću na venčanje. I treba mi nova haljina da je obučem za tu priliku.“

„'Aljina što jest na vas 'oći da budi jednako lepo kô i venčanica od gospojca Fani. Gospojca Piti pisalo da je Elsing opak siromašno.“

„Ali moram da imam novu haljinu! Mami, ti ne znaš koliko nam je potreban novac. Porez...“

„Jes', gospoja, znajim ja za porez, ali...“

„Znaš?“

„Pa, gospoja, Bog je mene dao uši, je l' tako, da čujim s njih? A pogotovo što gos'n Vil nikad ne pomuči da zatvori vrata.“

Ima li ičega što Mami neće čuti? Skarlet se zapita kako to glomazno telo od kog se podovi tresu uspeva da se kreće s takvom urođeničkom nečujnošću kad njegova vlasnica poželi da prisluškuje.

„E pa, ako si čula sve to, pretpostavljam da si čula i da su Džonas Vilkerson i ona Emi...“

„Jes', gospoja“, kaza Mami s gnevnim plamenom u očima.

„Dakle, ne budi kao mula, Mami. Zar ne shvataš da moram u Atlantu da pozajmim novac za porez? Moram da nađem neke pare. Moram to da uradim!“ Raspalila je malom pesnicom po dlanu druge ruke. „Za ime božje, Mami, sve će nas izbaciti na drum, a kuda ćemo onda? Ti hoćeš da se raspravljaš sa mnom oko sitnice kao što su majčine zavese, a za to vreme onaj ološ Emi Slateri koja je ubila majku kroji plan da se useli u ovu kuću i spava u krevetu u kom je spavala majka?“

Mami se premesti s noge na nogu kao kakav jogunast slon. Javlja joj se maglovit utisak da će biti oblačena.

„Ne, gospoja, ja nećim da vidim ološ u kuća od gospojca Elen, niti nama na drum, ali...“ Uprla je u Skarlet oči, odjednom pune optužbe: „Od kome to ste smislili da uzmete pare pa vas treba novo 'aljina?“

„To se“, reče Skarlet, zatečena, „tiče samo mene.“

Mami je prodorno gledala u nju, baš kao kad je Skarlet bila mala i pokušavala neuspešno da joj poturi uverljive odgovore za svoje nevaljalštine. Kao da joj je čitala misli, te Skarlet i protiv svoje volje obori oči, a u srce joj se uvlačila prva griža savesti zbog onoga što je namerila da sprovede.

„Dakle, vas treba ganc novo 'aljna da s nju zajmite pare. To mene baš niš' dobro ne zvuči. I nećite da kažete odakle ti pare 'oći da budi.“

„Ništa i neću da pričam“, jetko kaza Skarlet. „To se tiče samo mene. Hoćeš li ili nećeš da mi daš tu zavesu i pomogneš mi da sašijem haljinu?“

„Jes', gospoja“, tiho kaza Mami, polažući oružje tako iznenadno da je u Skarlet pobudila svu moguću sumnju. „'Oćim da pomognim za šivenje i cenim da možete da izvučite i po'suknja od satenska postava od zastori i da porubite dugi gaće s komadi od čipka.“

Pružila je plišanu zavesu Skarlet, a licem joj se razlio lukav osmeh.

„Gospojca Meli idi u 'Lanta s vas, gospojca Skarlet?“

„Ne“, oštro odgovori Skarlet, počinjući da shvata šta sledi. „Idem sama.“

„To tako vi ste zamislili“, odlučno kaza Mami, „ali s vas i s tu novu 'aljinu idem i ja. Jes', gospoja, do poslednji korak na to put.“

Naćas Skarlet zamisli svoj put do Atlante i razgovor s Retom uz namrgođenu Mami nalik kakvom ogromnom crnom Kerberu u pozadini. Ponovo se osmehnula i položila ruku na Maminu mišicu.

„Mami, mila, srce si što hoćeš da pođeš sa mnom i da mi pomogneš, ali kako da se, pobogu, ovi ovde snađu bez tebe? Znaš da takoreći ti upravljaš Tarom.“

„Ha!“, izgovori Mami. „Nema vajda od da mi pričite sa slatki reći, gospojca Skarlet. Ja vama znajim otkad sam povila vama u prvi pelene. Ako kažim da idim u 'Lanta s vas, onda idim. Gospojca Elen bi obrnilo u grob kad bi' vi idili sami u to grad puno s Jenki i slobodno crnac i slični.“

„Ali ja ću biti kod tetke Pitipat“, uspaničeno će Skarlet.

„Gospojca Pitipat jest fino žena i misli da moži sve da vidi, ali ne moži“, reče Mami, pa se obrte s dostojanstvenim izrazom kao da udara tačku na taj razgovor i izađe u hol. Podne daske uzdrhtaše kad je viknula:

„Prisi, dete! Trči uz stepenice i donesi kutija s krojevi od gospojca Skarlet odozgo s tavan, i probaj da nađiš makaze a da ne traje celo noć“

„Lepa zbrka“, bezvoljno pomisli Skarlet. „Radije bih da me prati lovački pas.“

Pošto je raščišćeno posuđe od večere, Skarlet i Mami raširiše krojeve po stolu trpezarije, a Suelen i Karin su vredno parale satensku postavu sa zavesa, dok je Melani čistom četkom za kosu čistila pliš od prašine. Džerald, Vil i Ešli sedeli su u istoj prostoriji i pušili, osmehujući se ženskoj uzbuni. Sve ih je bilo zahvatilo neko prijatno uzbuđenje koje kao da je zračilo iz Skarlet, uzbuđenje koje nisu razumeli. Skarletino lice se rumenelo, u očima je imala svetao i nepokolebljiv sjaj i mnogo se smejala. Njen smeh je svima njima prijao, pošto je mesecima nisu čuli da se čestito nasmejala. Naročito je prijao Džerald. Oči su mu bile manje rasejane nego obično dok su pratile njenu priliku kako leti tamo-amo, i sa odobravanjem bi je potapšao kad god mu se nađe nadohvat ruke. Devojke su bile uzbuđene kao da se spremaju za bal, pa su parale, sekle i fircale kako da šiju balsku haljinu lično sebi.

Skarlet će u Atlantu da pozajmi novac ili da stavi Taru pod hipoteku, bude li nužde. Ali šta je, uostalom, hipoteka? Skarlet je tvrdila kako će je lako otplatiti od pamuka iduće godine i još će im preteći novca, a to je izrekla tako bespogovornim tonom da nisu ni pomišljali da posumnjaju u njene reči. A kad su upitali ko će joj uzajmiti novac, odgovorila je: „Ko mnogo zna, rano ostari“, i to tako prepredeno da su se svi zasmijali, pa krenuli da je zadirkuju kako ima nekog prijatelja milionera.

„Sigurno je posredi kapetan Ret Batler“, lukavo je rekla Melani, pa su prasnuli u grohotan smeh na tu sumanutu pomisao, pošto su znali koliko ga Skarlet mrzi i da ga bez izuzetka uvek pominje kao „onog smrdljivca Reta Batlera“.

Ali Skarlet se na to nije nasmejala, te je Ešli naglo začutao usred smeha jer je primetio da je Mami okrnula Skarlet brzim pogledom iz potaje.

Podstaknuta na velikodušnost kolektivnim duhom ove prigode, Suelen je ispovrnula svoj okovratnik od irske čipke, donekle iznošen ali i dalje lep, a Karin je navaljivala da Skarlet u Atlantu putuje u njenim cipelama, pošto su bile u boljem stanju od svih drugih u